

61988CJ0177 688CJ0177 - Domstolens dom af 8. november 1990. Elisabeth Johanna Pacifica Dekker mod Stichting Vormingscentrum voor Jong Volwassenen (VJV-Centrum) Plus. Anmodning om præjudiciel afgørelse: Hoge Raad - Nederlandene. Ligebehandling af mænd og kvinder - nægtelse af at ansætte en gravid kvinde. Sag C-177/88.

Doknum	61988CJ0177, 688CJ0177
Sagstit	<p>1.En arbejdsgiver handler direkte i strid med princippet om ligebehandling i artikel 2, stk. 1, og artikel 3, stk. 1, i Raadets direktiv 76/207 af om gennemførelse af princippet om ligebehandling af mænd og kvinder for saa vidt angaar adgang til beskæftigelse, erhvervsuddannelse, forfremmelse samt arbejdsvilkaar, saafremt han nægter at indgaa en ansættelseskontrakt med en kvindelig ansøger, som han har fundet egnet til at udføre det paagældende arbejde, naar grunden til ikke at ansætte hende er de skadelige følger, som ansættelse af en gravid kvinde eventuelt kan have for arbejdsgiveren, og som beror paa de af det offentlige fastsatte bestemmelser om uarbejdsdygtighed, hvorefter uarbejdsdygtighed som følge af graviditet og foedsel sidestilles med uarbejdsdygtighed paa grund af sygdom. Det er herved uden betydning, at der ikke er mandlige ansøgere til den stilling, der skal besættes. 2. Selv om direktiv 76/207 med hensyn til sanktionerne for tilsidesættelse af forbuddet mod forskelsbehandling overlader medlemsstaterne at vælge mellem de forskellige løsninger, der er egnede til at naa direktivets formaal, indebaerer direktivet dog, at naar den af en medlemsstat valgte sanktion henhoerer under en ordning med civilretligt ansvar, er enhver tilsidesættelse af forbuddet mod forskelsbehandling i sig selv ansvarspaadragende, uden at der kan tages hensyn til ansvarsfrihedsgrunde efter national lovgivning.</p>
Pubref	Samling af Afgørelser 1990 side I-03941 svensk specialudgave side 00555 finsk specialudgave side 00579
Udsteder	Europæiske Fællesskabers Domstol
Emne	sociale bestemmelser; SOCI
Sagsart	Præjudiciel sag
Smndrag	
Parter	
Register	
Divinfo	
Nøkkelord	<p>++++ 1.Socialpolitik - mandlige og kvindelige arbejdstagere - adgang til beskæftigelse samt arbejdsvilkaar - ligebehandling - nægtelse af at ansætte en gravid kvinde - forskelsbehandling - ingen mandlige ansøgere - uden betydning (Raadets direktiv 76/207, art. 2, stk. 1, og art. 3, stk. 1) 2.Socialpolitik - mandlige og kvindelige arbejdstagere - adgang til beskæftigelse samt arbejdsvilkaar - ligebehandling - medlemsstaternes gennemførelse - valg mellem sanktioner i</p>

tilfaelde af forskelsbehandling - valg af en ordning med civilretligt ansvar - ansvarsfrihedsgrunde efter national lovgivning finder ikke anvendelse (Raadets direktiv 76/207)

Sagsomk	Sagens omkostninger 28 De udgifter, der er afholdt af den nederlandske og britiske regering samt af Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber, der alle har afgivet indlæg for Domstolen, kan ikke godtgøres. Da sagens behandling i forhold til hovedsagens parter udgør et led i den sag, der verserer for den nationale retsinstans, tilkommer det denne at træffe afgørelse om sagsomkostningerne.
Konkl	Paa grundlag af disse præmisser kender DOMSTOLEN vedrørende de spørgsmål, der er forelagt af Nederlandenes Høje Raad ved dom af 24. juni 1988, for ret : 1) En arbejdsgiver handler direkte i strid med princippet om ligebehandling i artikel 2, stk. 1, og artikel 3, stk. 1, i Raadets direktiv 76/207/EOEF af 9. februar 1976 om gennemførelse af princippet om ligebehandling af mænd og kvinder, for saa vidt angaar adgang til beskæftigelse, erhvervsuddannelse, forfremmelse samt arbejdsvilkår, saafremt han nægter at indgaa en ansættelseskontrakt med en kvindelig ansøger, som han har fundet egnet til at udføre det paagældende arbejde, naar grunden til ikke at ansætte hende er de skadelige følger, som ansættelse af en gravid kvinde eventuelt kan have for arbejdsgiveren, og som beror paa de af det offentlige fastsatte bestemmelser om uarbejdsdygtighed, hvorefter uarbejdsdygtighed som følge af graviditet og fødsel sidestilles med uarbejdsdygtighed paa grund af sygdom. 2) Den omstændighed, at der ikke er mandlige ansøgere til den stilling, der skal besættes, kan ikke ændre besvarelsen af det første spørgsmål. 3) Selv om direktiv 76/207 med hensyn til sanktionerne for tilsidesættelse af forbuddet mod forskelsbehandling overlader medlemsstaterne at vælge mellem de forskellige løsninger, der er egnede til at naa direktivets formaal, indebaerer direktivet dog, at naar den af en medlemsstat valgte sanktion henhoerer under en ordning med civilretligt ansvar, er enhver tilsidesættelse af forbuddet mod forskelsbehandling i sig selv ansvarspaadragende, uden at der kan tages hensyn til ansvarsfrihedsgrunde efter national lovgivning.
Form	dom
Offgoer	
Traktat	Det Europæiske Økonomiske Fællesskab
Dok	19901108
Indg	19880630
Citakt	31976L0207-A01P1 N 8 31976L0207-A02 N 1 6 19 31976L0207-A02P1 N 6 9 14 31976L0207-A02P2 N 6 22 31976L0207-A02P3 N 6 22 31976L0207-A02P4 N 6 22 31976L0207-A03 N 1 6 19 31976L0207-A03P1 N 6 9 14 31976L0207-A06 N 23 61983CJ0014
Concerns	fortolker 31976L0207 fortolker 31976L0207 A02P1 fortolker 31976L0207 A03P1
Modifies	
Autspr	nederlandsk
Sagsoegr	.....
Sagsoegt	.....
Nationa	Nederlandene
Natdomst	*A8* Gerechtshof Amsterdam, 1e kamer, arrest van 15/05/1986 (204/84); - Nederlandse jurisprudentie; Uitspraken in burgerlijke en strafzaken 1988 n 1002; - Rechtspraak van de week 1988 n 129; *A9* Hoge Raad, 1e kamer, arrest van 24/06/1988 (13.221); - Rechtspraak gelijke behandeling m/v II 1987-1989 n 25 p.

120-126; - Nederlandse jurisprudentie; Uitspraken in burgerlijke en strafzaken 1988 n 1002; - Rechtspraak van de week 1988 n 129; - Rechtspraak vrouwen en recht in 231 uitspraken en annotaties 1992 n 74 p. 230-231; - X: Rechtspraak gelijke behandeling m/v II 1987-1989 n 25 p. 126; - Monster, Mies: Rechtspraak vrouwen en recht in 231 uitspraken en annotaties 1992 p. 232-235; *P1* Hoge Raad, 1e kamer, arrest van 13/09/1991 (13.221); - Nederlands juristenblad 1991 p. 1390 (résumé); - Rechtspraak van de week 1991 n 193; - Sociaal maandblad arbeid 1991 p. 784 (résumé); - Nederlandse jurisprudentie 1992 n 225; - Periodiek voor sociale verzekering, sociale voorzieningen en arbeidsrecht 1992 p. 763-764; - Rechtspraak sociale verzekering 1992 p. 408-409; - Arbeidsrechtspraak 1994 p. 75-77; - Arbeidsrechtspraak (Ed. Kluwer - Deventer) 1996 p. 117-118; - Arbeidsrechtspraak (Ed. Kluwer - Deventer) 2000 p. 117-118; - Stein, P.A.: Nederlandse jurisprudentie; Uitspraken in burgerlijke en strafzaken 1992 n 225; - Maarschalkerweerd, B.T.S.J.: Doorwerking supra nationaal recht, Sociaal maandblad arbeid 1992 p. 737; - Bakels, H.L.: Arbeidsrechtspraak 1994 p. 77-81

Noter

Brouwer, O.W.: Gelijke behandeling man en vrouw: opnieuw belangrijke rechtspraak, Nederlandse staatscourant 1990 n 222 p. 4; Traversa, Enrico: Jurisprudência comunitária em matéria de política social no ano de 1990, Revista de Direito e Economia 1990-1993 p. 692-695; Jacquain, Jean: "Cela va encore mieux quand on le dit", Chroniques de droit social 1991 p. 46-48; Colneric, Ninon: Neue Entscheidungen des EuGH zur Gleichbehandlung von Männern und Frauen, Europäische Zeitschrift für Wirtschaftsrecht 1991 p. 75-79; Devos, D.: Le prix de la loyauté, Journal des tribunaux du travail 1991 p. 124-126; Wissmann, Hellmut: EuGH: Neues zur Geschlechtsdiskriminierung, Der Betrieb 1991 p. 650-653; Mauer, Jutta: Betriebs-Berater 1991 p. 693-694; Buijs, D.J.: Arbeidsrecht - Discriminatie, Sociaal recht 1991 p. 90-91; Mok, M.R.: TVVS ondernemingsrecht en rechtspersonen 1991 p. 108; Zeller, Sven: Die Zulässigkeit der Frage nach der Schwangerschaft, Betriebs-Berater 1991 p. 1124-1125; Shaw, Josephine: Pregnancy Discrimination in Sex Discrimination, European Law Review 1991 p. 313-320; Betlem, G.: Een vierde type van rechtsvinding, Nederlands juristenblad 1991 p. 1363-1371; Traversa, Enrico: Jurisprudence communautaire en matière de politique sociale. Année 1990, Revue trimestrielle de droit européen 1991 p. 425-439; Rodière, Pierre: Sur les effets directifs du droit (social) communautaire, Revue trimestrielle de droit européen 1991 p. 565-586; Prechal, Sacha: S.E.W.; Sociaal-economische wetgeving 1991 p. 665-670; Nielsen, Ruth: Common Market Law Review 1992 p. 160-169; More, Gillian: Reflections on Pregnancy Discrimination under European Community Law, The Journal of Social Welfare Law 1992 p. 48-56; Konijn, Y.; Zwennis, J.: Rechtspraak arbeidsrecht in hoofdlijnen 2e druk 1992 p. 27-30; Steyger, E.: Rechtspraak vrouwen en recht in 231 uitspraken en annotaties 1992 p. 510-513; Betlem, G.: Europees Onrechtmatig Daadsrecht, Nederlands tijdschrift voor burgerlijk recht 1992 p. 151-156; Maarschalkerweerd, B.T.S.J.: Doorwerking supra nationaal recht, Sociaal maandblad arbeid 1992 p. 737; Lanquetin, Marie-Thérèse: Recueil Dalloz Sirey 1992 Som. p. 288-289; Asscher-Vonk, I.P.: Gevolgen van het Dekker-arrest voor sanctionering van gelijke-behandelingsregels, Sociaal maandblad arbeid 1993 p. 386-394; De Vries-Huiser, N.S.: De consequentie van Dekker-VJV: Belangenafweging ontoelaatbaar?, Sociaal maandblad arbeid 1993 p. 707-714; Bolger, Marguerite: Discrimination on Grounds of Pregnancy: The 'Sick Male Comparison', Irish Law Times and Solicitors' Journal 1994 p. 65-66; Bakels, H.L.: Arbeidsrechtspraak 1994 p. 77-81; Bolger, Marguerite: Discrimination on Grounds of Pregnancy as Sex Discrimination, Gazette of the Incorporated Law Society of Ireland 1994 p. 383-384; Konijn, Y.; Zwennis, J.: Wet gelijke behandeling van mannen en vrouwen. Burgerlijk Wetboek, Rechtspraak arbeidsrecht in hoofdlijnen (Ed. Samsom H.D. Tjeenk Willink - Alphen a/d Rijn) 1995 p. 23-30; Wurmnest, Wolfgang; Goby, Emmanuelle; Jarrige, Dorothee; Sittinger, Géraldine; Mezzomonaco, Paolo; Schwarzenegger, Peter; García Rubio, María Paz; Cygan,

Adam: Casebook Europäisches Haftungs- und Schadensrecht, Casebooks
Entscheidungen des EuGH 2002 Bd.4 p. 133-144

Genadv	Darmon
Refdomm	Sir Gordon Slynn
Datoer	dokumentets dato: 08/11/1990 indgangsdato: 30/06/1988
Regkode	Socialpolitik Det Europæiske Fællesskab (EØF/EF) Socialpolitik
Sektor	6
Doktyp	CJ
Ann	1988
Creation	19901108
Oppda	20130918
Oppdt	2004/10/26

---

1 Ved dom af 24. juni 1988, indgaaet til Domstolen den 30. juni s.aa., har Nederlandenes Hoge Raad i medfoer af EOEf-Traktatens artikel 177 forelagt fire praedjudicielle spoergsmaal vedroerende fortolkningen af artiklerne 2 og 3 i Raadets direktiv 76/207/EOEF af 9. februar 1976 om gennemfoerelse af princippet om ligebehandling af maend og kvinder, for saa vidt angaar adgang til beskaeftigelse, erhvervsuddannelse, forfremmelse samt arbejdsvilkaar (EFT L 39, s. 40).

2 Spoergsmaalene er blevet rejst under en sag mellem E. Dekker og Stichting Vormingscentrum voor Jong Volwassenen (VJV-Centrum) PLUS (herefter benaevnt "VJV "). I juni 1981 indgav E. Dekker ansogning til en stilling som laerer i det Undervisningscenter for Unge, som VJV driver. Den 15. juni 1981 meddelte hun Ansaettelsesudvalget, at hun var gravid i tredje maaned. Selv om Ansaettelsesudvalget indstillede hende til bestyrelsen som den bedst egnede ansogger til stillingen, meddelte VJV ved skrivelse af 10. juli 1981 hende, at hun ikke ville blive ansat.

3 I skrivelsen anfoerte VJV naermere, at afgoerelsen beroede paa, at E. Dekker allerede var gravid, da hun indgav sin ansogning, og at denne omstaendighed ifoelge de for VJV foreliggende oplysninger indebar, at dets forsikringsgiver, Risicofonds Sociale Voorzieningen Bijzonder Onderwijs (Risicofonden for Sociale Ydelser i Forbindelse med Saerlig Undervisning, herefter benaevnt "Risicofonds "), hvis VJV ansatte hende, ikke ville godtgoere Undervisningscentret de dagpenge, det var forpligtet til at betale E. Dekker under hendes barselorlov. VJV ville derfor ikke have oekonomisk mulighed for at ansaette en vikar under Dekker' s fravaer og ville derved miste stillinger.

4 Det fremgaar af sagen, at Risicofonds' bestyrelse i henhold til artikel 6 i Ziekengeldreglement (de for Risicofonds gaeldende interne bestemmelser om dagpenge ved sygdom) har kompetence til helt eller delvist at naegte at godtgoere en tilsluttet (arbejdsgiver) dagpenge, saafremt en forsikret (arbejdstager) er blevet forhindret i at udfore sit arbejde inden for de foerste seks maaneder efter forsikringens ikrafttraeden, naar det paa grundlag af den forsikredes helbredstilstand ved ikrafttraedelsestidspunktet maatte forventes, at denne uarbejdsdygtighed ville indtraede inden for den naevnte frist. I modsatning til bestemmelserne i artikel 44, stk. 1, litra b) , i Ziektewet (den nederlandske lov om sygeforsikring, som fastsaetter den almindelige forsikringsordning for ansatte i den private sektor), indeholder Ziekengeldreglement, som Dekker alene er omfattet af, ikke, for saa vidt angaar graviditet, nogen undtagelsesbestemmelse fra reglen om, at dagpenge kan naegtes godtgjort i tilfaelde af en "forudsigelig sygdom " .

5 Efter at foerst Arrondissementsrechtbank, Haarlem, og derefter Gerechtshof, Amsterdam, havde frifundet VJV for Dekker' s paastand om erstatning for tabt arbejdsfortjeneste, indbragte hun sagen for Nederlandenes Hoge Raad.

6 Hoge Raad fandt, at sagen rejste fortolkningsproblemer vedroerende Raadets direktiv 76/207 og besluttede derfor at forelaegge foelgende praedjudicielle spoergsmaal for Domstolen :

"1) Handler en arbejdsgiver enten direkte eller indirekte i strid med det i artikel 2, stk. 1, og artikel 3, stk. 1, i ((Raadets direktiv 76/207/EOEF af 9. februar 1976 om gennemfoerelse af princippet om ligebehandling af maend og kvinder, for saa vidt angaar adgang til beskaeftigelse, erhvervsuddannelse, forfremmelse samt arbejdsvilkaar)) naevnte princip om ligebehandling, naar han naegter at indgaa en ansaettelseskontrakt med en ansogger, som han har fundet egnet, paa grund af de negative foelger, som han maa forvente af hendes ved denne ansogning bestaaende graviditet paa grund af bestemmelser fastsat af myndighederne vedroerende uarbejdsdygtighed, hvorefter uarbejdsdygtighed i forbindelse med graviditet og invaliditet sidestilles med uarbejdsdygtighed paa grund af sygdom?

2) Goer det herved nogen forskel, at der ikke er mandlige ansoggere?

3) Er det foreneligt med artiklerne 2 og 3 :

a) at - naar det staar fast, at princippet om ligebehandling er tilsidesat i forhold til de afviste ansoggere - der derudover som betingelse for, at der kan gives medhold i et krav som det foreliggende paa grundlag af denne tilsidesaettelse, yderligere kraeves skyld hos arbejdsgiveren eller

b) at arbejdstageren, naar en saadan tilsidesaettelse er konstateret, kan anfoere en berettiget begrundelse, uden at der foreligger et af de i artikel 2, stk. 2-4, naevnte tilfaelde?

4) Saafremt der kan kraeves skyld som naevnt i spoergsmaal 3, eller der kan paaberaebes ansvarsfrihedsgrunde, er det da tilstraekkeligt til at antage, at der ikke foreligger skyld, henholdsvis at der foreligger en ansvarsfrihedsgrund, at arbejdsgiveren loeber saadanne risici som de under de faktiske omstaendigheder angivne, eller skal artiklerne 2 og 3 fortolkes saaledes, at han skal baere disse risici, undtagen

i den situation, hvor han har skaffet sig fuld sikkerhed for, at ydelsen ved uarbejdsdygtighed bliver naegtet, henholdsvis at han vil miste stillinger og har gjort alt, hvad der er muligt for at forhindre dette?"

7 Med hensyn til de faktiske omstaendigheder i hovedsagen, retsforhandlingernes forloeb samt de skriftlige indlaeg, der er indgivet til Domstolen, henvises i oevrigt til retsmoder rapporten. Disse omstaendigheder omtales derfor kun i det foelgende, saafremt det paa de enkelte punkter er noedvendigt for Domstolens argumentation.

Det foerste spoergsmaal

8 Indledningsvis bemaerkes, at direktivet ifoelge artikel 1, stk. 1, tilsigter gennemfoerelse i medlemsstaterne af princippet om ligebehandling af maend og kvinder med hensyn til adgang til beskaeftigelse, til forfremmelse, til erhvervsuddannelse samt arbejdsvilkaar.

9 I direktivets artikel 2, stk. 1, praeciseres, at "princippet om ligebehandling... indebaerer, at der ikke finder nogen forskelsbehandling sted paa grundlag af koen, hverken direkte eller indirekte under henvisning saerlig til aegteskabelig eller familiemaessig stilling ". Artikel 3, stk. 1, bestemmer, at "anvendelsen af princippet om ligebehandling indebaerer, at der ikke finder nogen forskelsbehandling sted paa grundlag af koen, for saa vidt angaar adgangsvilkaar, herunder udvaelgelseskriterier, til stillinger og funktioner...".

10 Det skal foerst undersøges, om det for den nationale retsinstans foreliggende tilfaelde af naegtet ansaettelse kan vaere direkte forskelsbehandling paa grundlag af koen i henhold til direktivet. Besvarelsen heraf afhaenger af, om den primaere begrundelse for at naegte ansaettelse er en begrundelse, som uden forskel anvendes over for arbejdstagere af begge koen, eller om den tvaertimod alene anvendes over for det ene koen.

11 Arbejdsgiverens begrundelse for ikke at ville ansaette E. Dekker er hovedsagelig baseret paa, at han ikke af Risicofonds vil kunne faa godtgjort de dagpenge, han er forpligtet til at udbetale hende i den periode, hvor hun er fravaerende paa grund af graviditet, og alligevel vil vaere forpligtet til at ansaette en vikar. Dette beror paa dels, at graviditet efter den omtvistede nationale ordning er sidestillet med sygdom, dels at Ziekengeldreglement ikke undtager graviditet fra de tilfaelde, hvor Risicofonds kan naegte godtgoerelse af dagpenge ved sygdom.

12 Hertil bemaerkes, at kun kvinder kan naegtes ansaettelse paa grund af graviditet, hvorfor en saadan naegtelse er direkte forskelsbehandling paa grundlag af koen. Naar ansaettelse naegtes paa grund af de oekonomiske konsekvenser af fravaer paa grund af graviditet, maa dette anses for hovedsagelig at bero paa graviditeten. En saadan forskelsbehandling kan ikke begrundes med det oekonomiske tab, arbejdsgiveren lider ved at ansaette en gravid kvinde under hendes barselorlov.

13 I oevrigt bemaerkes, at den omstaendighed, at graviditet sidestilles med sygdom, og at Zieketwet's og Ziekengeldreglement's bestemmelser om godtgoerelse af dagpenge i forbindelse med graviditet ikke er identiske, ikke kan antages at indebaere forskelsbehandling paa grundlag af koen i direktivets forstand. Da en arbejdsgivers naegtelse af at ansaette en person paa grund af de oekonomiske foelger af fravaer paa grund af graviditet er direkte forskelsbehandling, findes det ufornoedent at undersøge, om nationale bestemmelser som de ovenfor naevnte medfoerer, at en arbejdsgiver praktisk taget er tvunget til ikke at ansaette gravide kvinder, og saaledes indebaerer forskelsbehandling i direktivets forstand.

14 Det foelger af det anfoerte, at det foerste praedjudicielle spoergsmaal maa besvares med, at en arbejdsgiver handler direkte i strid med princippet om ligebehandling i artikel 2, stk. 1, og artikel 3, stk. 1, i Raadets direktiv 76/207 af 9. februar 1976 om gennemfoerelse af princippet om ligebehandling af maend og kvinder, for saa vidt angaar adgang til beskaeftigelse, erhvervsuddannelse, forfremmelse samt arbejdsvilkaar, saafremt han naegter at indgaa en ansaettelseskontrakt med en kvindelig ansøger, som han har fundet egnet til at udfoere det paagaeldende arbejde, naar grunden til ikke at ansaette hende er de skadelige foelger, som ansaettelse af en gravid kvinde eventuelt kan have for arbejdsgiveren, og som beror paa de af det offentlige fastsatte bestemmelser om uarbejdsdygtighed, hvorefter uarbejdsdygtighed som foelge af graviditet og foedsel sidestilles med uarbejdsdygtighed paa grund af sygdom.

Det andet spoergsmaal

15 Med det andet spoergsmaal har Hoge Raad oensket oplyst, om den omstaendighed, at der ikke er mandlige ansøgere til den stilling, der skal besaettes, kan aendre besvarelsen af det foerste spoergsmaal.

16 Ifoelge VJV maa det andet spoergsmaal besvares bekræftende, idet der ikke er tale om en diskriminerende foelge af en teoretisk foranstaltning, men en arbejdsgivers konkrete afgøerelse om ikke at ansaette en bestemt ansøger. Saafremt en arbejdsgiver skal vaelge mellem kvindelige ansøgere, kan der ikke vaere tale om forskelsbehandling paa grundlag af koen, idet arbejdsgiverens valg i saa fald beror paa andre overvejelser, f.eks. oekonomiske eller organisatoriske.

17 Hertil bemærkes, at spørgsmaalet om, hvorvidt nægtelse af at ansætte en kvinde er direkte eller indirekte forskelsbehandling, afhænger af begrundelsen herfor. Saaframt begrundelsen er, at den pågældende er gravid, er afgørelsen direkte forbundet med ansøgerens køn. Herefter er den omstændighed, at der ikke er mandlige ansøgere, uden betydning for besvarelsen af det første præjudicielle spørgsmål.

18 Det andet præjudicielle spørgsmål må følgelig besvares med, at den omstændighed, at der ikke er mandlige ansøgere til den stilling, der skal besættes, ikke kan ændre besvarelsen af det første spørgsmål.

Det tredje spørgsmål

19 Med det tredje spørgsmål ønsker den nationale retsinstans oplyst, om direktivets artikler 2 og 3 er til hinder for, at en paastand om erstatning, der støttes på, at princippet om ligebehandling er tilsidesat, kun kan tages til følge, saafremt det derudover bevises, at arbejdsgiveren har handlet culpoest, og der ikke foreligger omstændigheder, der medfører ansvarsfrihed.

20 E. Dekker og den nederlandske og britiske regering har anført, at saafremt det bevises, at princippet om ligebehandling er tilsidesat, er dette tilstrækkeligt til at pådrage arbejdsgiveren ansvar.

21 VJV har fremhævet, at den sondring, der i det tredje præjudicielle spørgsmål er foretaget mellem culpa hos arbejdsgiveren og en eventuel mangel på omstændigheder, der kan medføre ansvarsfrihed, i et vist omfang skyldes de nationale bestemmelser, som finder anvendelse i hovedsagen, og hvorefter de konkrete retsvirkninger er forskellige. Ifølge VJV kan der på grundlag af direktivet kun tages stilling til, om en tilsidesættelse af princippet om ligebehandling kan være berettiget i et konkret tilfælde.

22 Hertil bemærkes, at direktivets artikel 2, stk. 2-4, indeholder undtagelser fra det i artiklens stk. 1 fastsatte princip om ligebehandling, men at det efter direktivet ikke er en betingelse for at statuere ansvar hos den, der udoever forskelsbehandling, at det bevises, at der foreligger culpa, eller ikke foreligger ansvarsfrihedsgrunde.

23 I henhold til direktivets artikel 6 har de personer, der udsættes for forskelsbehandling, rettigheder, som de kan gøre gældende ved domstolene. Selv om en fuldstændig gennemførelse af direktivet ikke stiller krav om en bestemt sanktionsform i tilfælde af overtrædelse af forbuddet mod forskelsbehandling, indebærer den ikke desto mindre, at sanktionen skal være egnet til, at domstolene kan sikre en faktisk og effektiv beskyttelse (dom af 10. april 1984, Von Colson og Kamann, præmis 23, sag 14/83, Sml. s. 1891). Sanktionen skal endvidere have en reelt afskrækkende virkning over for arbejdsgiveren.

24 Det bemærkes, at hvis en arbejdsgivers ansvar for tilsidesættelse af princippet om ligebehandling var betinget af, at det bevistes, at han havde handlet culpoest, og der ikke forelå ansvarsfrihedsgrunde efter gældende national ret, ville gennemslagskraften af ovennævnte principper blive svækket væsentligt.

25 Heraf følger, at når den af en medlemsstat valgte sanktion henhoerer under en ordning med civilretligt ansvar for arbejdsgiveren, er enhver tilsidesættelse af forbuddet mod forskelsbehandling i sig selv ansvarspådragende, uden at der kan tages hensyn til ansvarsfrihedsgrunde efter national lovgivning.

26 Spørgsmaalet må følgelig besvares med, at selv om direktiv 76/207 med hensyn til sanktionerne for tilsidesættelse af forbuddet mod forskelsbehandling overlader medlemsstaterne at vælge mellem de forskellige løsninger, der er egnede til at nå direktivets formål, indebærer direktivet dog, at når den af en medlemsstat valgte sanktion henhoerer under en ordning med civilretligt ansvar, er enhver tilsidesættelse af forbuddet mod forskelsbehandling i sig selv ansvarspådragende, uden at der kan tages hensyn til ansvarsfrihedsgrunde efter national lovgivning.

Det fjerde spørgsmål

27 Henset til besvarelsen af det tredje præjudicielle spørgsmål findes det ufornødent at besvare det fjerde spørgsmål.